

rias temáticas sobre la ciudad, el análisis de «todo lo relacionado con lo urbano», adolece a menudo de un exceso de exhaustividad en detrimento de la necesaria articulación de las partes, y el producto final corre así el peligro de convertirse en una suma poco coherente de aproximaciones diversas. La tentativa de estudiar la evolución del fenómeno urbano en sí misma plantea en el fondo la cuestión de la especificidad de la historia urbana con relación a la historia general. Como reconoce el propio Agulhon, tal especificidad reside únicamente en el análisis de «las formas urbanas en sí mismas».

Es difícil, en efecto, pensar que la historia urbana pueda emprender en un futuro la magna empresa de cierta historiografía francesa, de construir una historia total de la sociedad urbana, pues la misma historia de las ciudades no es separable de la historia general de la sociedad. Parecería más interesante, en cambio, encaminarse por senderos más acotados. No es casual que alguna de las aproximaciones más sugerentes —y las que en definitiva dan consistencia al período histórico considerado—, sean las de los dos primeros capítulos de Roncayolo, un geógrafo con formación de historiador. Quizás la historia urbana debería privilegiar más el análisis «a ras de suelo», el estudio de lo urbano enraizado en las realidades espaciales, pues, al fin y al cabo, no es sino un tipo de historia geográfica, una historia «de las diferencias» (Roncayolo), donde tan importantes como las características comunes a las ciudades —y, en definitiva, a lo que las diferencia de lo rural— son las distintas

variedades de ciudades dentro de la red urbana o de los distintos espacios urbanos dentro de cada ciudad. Una línea de trabajo en el sentido de investigar las relaciones entre la sociedad y el medio en el que se inscribe.

No tanto una historia global de una sociedad urbana, cada vez más difícil de diferenciar de la sociedad en general, sino un particular interés por las cambiantes relaciones del hombre con su espacio geográfico y su entorno cotidiano. Un campo —todo hay que decirlo— donde a pesar de una ya larga tradición de los estudios geográficos y de otras disciplinas afines —urbanismo, arquitectura— todavía no se observan resultados concluyentes.

F.J. Monclús, J.L. Oyón

PATERSON, J.L., 1984, *David Harvey's Geography*, Londres, Croom Helm, 220 pp.; bibliog.

L'autor ens presenta el tema de la Geografia de D. Harvey durant vint anys (1961-1981) de treball evolutiu en el camp de la investigació geogràfica, fent referència als postulats filosòfics, científics i històrics pels que ha travessat la seva trajectòria teòrica i empírica relativa a l'objete i límits de la disciplina.

El llibre s'estructura en cinc capítols que desglossen l'evolució del marc conceptual en l'adopció, en una primera etapa, del mètode lògic-deductiu neopop-

sitivista per a l'explicació de la geografia com una ciència més. Posteriorment, evolucionarà cap a un enfocament teòric marxista i utilitzarà el mètode estructuralista del materialisme dialèctic per a l'anàlisi de l'organització de l'espai i dels processos socials que el conformen —dialèctic home-territori. L'explicació teòrica de la Geografia (capítol 2) és el repte plantejat a la Geografia teòrico-quantitativa dels 60s i al científic social davant la necessitat d'anàlisi i prospectiva dels problemes socials. Des del primer terç del segle xx, l'aportació de la metodologia analítica-científica —paradigma de les Ciències Físiques— al terreny de les Ciències Socials, fou el motiu de la presa d'actituds «revolucionàries» entre els filòsofs de la ciència. L'eix estructurador del pensament neopositivista i l'auge científic de les Ciències Socials es centrà a l'entorn del Cercle de Viena i del Grup de Berlín, i es desenvolupà a partir de la Segona Guerra Mundial amb la instrumentalització de la intervenció estatal en les funcions públiques —control i planejament, bàsicament. En Geografia, el desenvolupament de la filosofia analítica lògico-deductiva i del mètode científic expressat pel llenguatge estructuralista, es basà en el Funcionalisme analític o l'explicació de la Geografia a través dels models teòrics. La filosofia analítica ve explicada pel mètode lògico-deductiu que reforça les interrelacions en una estructura teòrica donada, i els mètodes quantitativs són la seva expressió. En aquest marc, les lleis geogràfiques —lleis morfològiques i de distribució dels fenòmens i objectes en l'espai— no es formulen tant com a

derivacions teòriques, com en funció de criteris que obeeixen a aproximacions normatives de la realitat —Models—, en el camp d'una ciència social interdisciplinària. El paradigma neopositivista generalitza la utilització dels mètodes quantitativs inherents al llenguatge matemàtic; introdueix la teoria probabilística en l'axioma de verificació de tesi i es projecta en una dimensió espacial abstracta amb una actitud ahistòrica que anul·la les referències al marc de les relacions socials i als processos temporals que el conformen. L'explicació de les formes regulars espacials ve donada a partir d'una noció d'espai relatiu, entès com a àrea dimensionada d'un fenomen o diferenciació de l'espai segons la distància relativa a l'activitat considerada, assenyalant-ne els processos temporals que se'n deriven. La via deductiva de verificació de lleis i teories adoptada pel neopositivisme no és independent de la teoria, contràriament a la via inductiva baconiana. Així doncs, els processos de definir, ordenar, classificar i elaborar les dades estan orientats en relació a l'enfocament teòric previ i als pressupòsits analítics del mètode científic. És en aquest context on Harvey adoptà un llenguatge funcional estructuralista que aporta el desenvolupament teòric del mètode científic: «la substitució de les teories pels models podria generar hipòtesis verificables i prediccions» (HARVEY, 1969).

A *Explanation in Geography* (1969), Harvey corrobora els postulats d'Hempel per a l'explicitació dels principis de tota teoria científica, i admet que la seva funció és la de proveir un conjunt de lleis coherents

que puguem utilitzar amb seguretat comparativa en l'explicació de successos particulars. Harvey cregué que hi havia dos tipus de Teoria en Geografia. El primer consistia en les teories desenvolupades per d'altres ciències empíriques relacionades amb processos temporals, mentre que el segon tipus eren les teories pròpies de la Geografia relacionades amb la forma espacial. Segons Harvey, els lligams amb la metodologia científica han estat febles i recentment adquirits. El Funcionalisme es resol aquí en la utilització de models anàlegs, amb lògica correspondència dels pressupòsits en els quals el fenomen estudiat i el model elegit siguin conformables. Els postulats de KHUN (1962) sobre els canvis revolucionaris representats per l'adopció d'un o d'altre paradigma van portar Harvey a considerar la Geografia com una activitat científica. L'adopció del mètode nomotètic en comptes de l'idiogràfic descriptiu tradicional sostingut pels «excepcionalistes» (SCHAEFFER, 1953), ens ve explicat pels termes «deductiu-nomològic», que fan referència als dos aspectes, metodològic i epistemològic, definidors dels models teòrics. És a partir de la Teoria que poden realitzar-se observacions. Així doncs, de les lleis mecanicistes del determinisme i del positivisme s'ha passat a les lleis estocàstiques —Probabilitística— que revelen la tendència probable o el resultat, amb marge de probabilitat, en la diagnòsi del problema. L'home i la seva realitat social pertanyen al món físic i cal acceptar les regularitats de la natura pensant que també es troben en la realitat socio-cultural. L'obra de Harvey, *Explanation*, planteja la naturalesa del

mètode científic i la dificultat intrínseca en aplicar-lo al camp de les Ciències Socials. No existeix el dualisme metodològic entre Ciències Socials i Ciències Físiques positives basat, suposadament, en la naturalesa diferent del contingut explicatiu, sinó un mateix marc conceptual per a l'enfocament analític de les explicacions en ambdues branques: «les explicacions mecanicistes, genètiques i la Teoria de Sistemes, són exemples de marcs conceptuals alternatius» (HARVEY, 1969). En l'explicació de la Geografia, Harvey apunta que la necessitat de la teoria rau en el criteri de selecció i ordenació de les dades (descripció cognoscitiva) per al tractament analític i l'explicació dels models descriptius i explicatius —anàlisi morfològic; models causals, temporals, funcionals i Teoria de Sistemes: la Teoria ha de ser expressada en un llenguatge formal; «a *Explanation*, un concepte teorètic era un instrument per a ordenar una realitat complexa i la metodologia podia promoure una filosofia de la Geografia. Per a explicar-ho, Harvey elegí el mètode nomotètic» (p. 84). Paterson es centra en l'enfocament metodològic i obvia aspectes epistemològics relatius als corrents neopositivistes de la ciència i al seu context històric que aquí hem apuntat.

Entre 1961 i 1969, Harvey completà la seva tesi doctoral i publicà nou articles i el primer llibre. La seva investigació inicial fou sobre geografia històrica, però la seva atenció es centrà de seguida en qüestions metodològiques relacionades amb l'ús de models i l'aproximació del comportament en Geografia. En el seu primer article, «Canvi locacional en la indústria del

llúpol a Kent i l'anàlisi dels models d'usos del sòl (segle XIX)», utilitzà resultats de la seva tesi doctoral, inèdita, per examinar com un model d'utilització del sòl es transformava en un altre. En les conclusions de l'article, Harvey no intentà, a partir d'aquí, construir una teoria sobre canvis en l'ús del sòl. Entre 1966 i 1967, publicà tres articles, l'últim dels quals, «Els models de l'evolució de patrons espacials en Geografia Humana», consolidà el seu reconeixement internacional com a geògraf. L'article exposa que el primer pas per a la investigació científica suposa la comprovació prèvia de teories i generalitzacions contra els fets. De la mà de la construcció de models es formularen teories derivades de la formació espacial; «la comprensió dels processos que creen patrons espacials» (HARVEY, 1968) —Teoria de la morfologia dels processos temporals i socials espacialitzats. Atès que els patrons espacials en Geografia Humana poden observar-se com la conseqüència immediata de les decisions humanes, Harvey continuà examinant el marc de la «presa de decisió». En una primera aproximació utilitzà models normatius, a partir dels quals revisaria la teoria microeconòmica (Von Thünen, Lösch i Weber) i els models de decisió normativa, especialment, la Teoria del joc (GOULD, 1963). Els models analítics i els descriptius, aquests darrers relacionats amb el coneixement del comportament desenvolupat en Psicologia, foren les dues aproximacions restants. D'aquesta experiència Harvey conclou que «pel moment, el nivell de comprensió i de control que la ciència del comportament aporta envers

els processos de presa de decisió, no és suficient per a desenvolupar una síntesi des dels postulats del comportament fins als patrons espacials» (HARVEY, 1967). El 1968, l'enfocament de Harvey es centrà novament en els models estadístics. Els dos models examinats foren basats en la Teoria de la Probabilitat i foren també comprovats en anàlisi de processos de difusió. Com a conclusió afirmà que «la construcció teòrica i la matemàtica de models haurien de procedir en el mateix lloc si els geògrafs volen aprofundir sobre els processos que creen patrons espacials» (HARVEY, 1968). Finalment, en «Patrons, processos i problemes d'escala en la investigació geogràfica» (1968), tracta dels problemes associats amb la deducció de patrons espacials des del coneixement de processos temporals. L'anàlisi de les propietats d'un patró espacial en una varietat d'escala pot ajudar a reconèixer l'escala en què un procés particular és més efectiu. D'altra banda, amb un coneixement sobre la rellevància de la funció de la distància, Harvey considerà que seria possible de predir el patró espacial resultant dels processos desenvolupats i especificar l'escala en què el patró de la realitat pot ser mesurat. Es tracta, doncs, de veure en quina mesura processos i escala es troben interrelacionats. La seva conclusió fou que «en un futur proper, l'autocorrelació i el problema de l'escala poden ser vistos com el problema clau per a apropar la relació entre els processos temporals i la forma espacial» (HARVEY, 1968).

Per a Harvey tota la pràctica filosòfica de la Geografia depèn del desenvolupament d'un marc conceptual per a manipu-

lar la distribució d'objectes en l'espai; és per això que la investigació metodològica no ha de ser una finalitat en ella mateixa sinó que ha d'estar al servei de la trajectòria de la investigació científica i promoure una filosofia de la Geografia més concisa. Des d'aquest punt de vista afirma la no independència del mètode respecte de la filosofia. El nivell típic de resolució no era el dels models abstractes sinó un nivell regional, si bé, creia, era difícil de concretar-lo. Tanmateix, és necessari, constata, treballar en Geografia, tant en processos com en formes, ja que sense comprendre els processos, els geògrafs no poden comprendre la dinàmica del canvi locacional. Al fil de l'enfocament teòretic de l'explicació en Geografia, Harvey esdevingué crític revisionista respecte del mètode científic de la filosofia analítica (Capítols 3 i 4). La base de la seva crítica a la lògica empírica analítico-deductiva es fonamenta en els defectes extrapolats a partir de l'aplicació prospectiva de la teoria del *status quo*. En el mateix sentit rebut el formalisme de l'aproximació teòretica a costa del contingut empíric dels conceptes i la relació dialèctica amb l'entorn. En conseqüència, adopta la dialèctica marxista en l'anàlisi de l'urbanisme en la societat capitalista avançada. La manca de contingut explicatiu de la Geografia de les formes espacials, motiu dels revisionistes lliberals i dels radicals marxistes, ho és també de Harvey, qui, des d'un enfocament marxista, planteja l'entorn social com a problema i la resposta de l'investigador social havent assumit les contradiccions de l'espai entès com a producte social per a la seva transformació. L'estructuralisme marxis-

ta planteja a Harvey com les relacions socials estructurals poden explicar els lligams entre l'urbanisme i la societat. A *Social Justice and the City* (1973), presentà la relació ja explorada a *Explanation*, entre la forma espacial i els processos socials com una relació d'interpenetració, més que no pas tal com havia considerat fins aleshores, una relació de formes espacials que impliquen processos temporals. Constatant les analogies i diferències entre el mètode positivista i el marxista, Harvey reconeix una base comuna entre un mètode analític i la base material del marxisme, i va rebatre el positivisme lògicodeductiu *per se*. El mètode dialèctic és crític, historicista, estructuralista, i està basat en el tractament teòretic de la política econòmica. Mètode i base material es diferencien, essencialment, en el fet que el positivisme només vol comprendre el món, mentre que el marxisme vol transformar-lo. Prèviament, a *Explanation*, la teoria fou classificada en termes d'un criteri formal, això és, el de l'abast d'un sistema hipotètic-deductiu expressat en un llenguatge teòretic. Harvey desenvolupà, paral·lelament, una triple classificació teòrica basada en el grau d'integració de la pràctica revolucionària en tant que transformadora de les condicions socials. Així, establí la Teoria revolucionària; contrarevolucionària i la Teoria del *status quo*. L'adopció de la teoria revolucionària es basà en el punt de vista d'OLLMAN (1973), qui considera que Marx assumeix una filosofia estructuralista de relacions internes, i en el de PIAGET (1972), qui opina que el mètode de Marx combinà una ontologia estructuralista operacional i

una epistemologia constructivista. Interpretar Marx d'aquesta manera, apunta Paterson, significa tenir en compte els primers escrits menys deterministes per entendre els seus treballs posteriors. La característica és la recerca del significat dels termes a través de les relacions establertes en el context. Harvey utilitza la Teoria marxista com a mètode hipotètico-deductiu. En l'article «*The urban process under Capitalism*» (1978), presenta l'anàlisi estructuralista operacional a la fi del seu treball i no d'una manera arbitrària, imposada des del començament: «el marc inclou la circulació del capital i les seves contradiccions, les lleis d'acumulació i la lluita de classes, i són aquests processos que estructuraven i transformen la societat capitalista» (p. 154).

La crítica de DUNCAN i LEY (1982) al marxisme estructural no considerava l'anàlisi estructuralista tal com l'utilitza Harvey, sinó l'ús i la imposició de categories predeterminades sobre circumstàncies empíriques. Harvey es referí a la «lògica subestructural del capitalisme, que funciona d'una manera diferenciada segons les situacions i els conflictes en el lloc de vida on es treballa, com a reflex de la tensió subjacent entre el capital i el treball» (HARVEY, 1976). En opinió de l'autor, «la teoria de Marx guià la recerca de Harvey, la qual no fou construïda per provar la validesa de la teoria» (p. 157). Paterson considera que la integració entre l'anàlisi teòrica i l'anàlisi concreta històrica es fonamenta en la resolució llibertat/necessitat, o els dos pols de tensió existents en tot nivell de pensament marxista; i en les conclusions (Capítol 5) remarca

que «el repte de Harvey als 80s és mostrar l'abast en què una resolució de vàries dicotomies és possible entre la tradició marxista» (p. 161).

Finalment, subratllar la bibliografia completa de Harvey, en alguns casos inèdita, que ens aporta l'autor.

Ascensió Osete i Galimany

ESTALELLA I BOADELLA, H., 1984, *La propietat de la terra a les comarques gironines*, Col·legi Universitari de Girona, Gràfiques Curbet, Girona, 385 pp.

La distribució de la propietat de la terra a Catalunya ha estat un tema moltes vegades obviat pels estudiosos del món agrari degut al convenciment, més popular que real, que la terra a Catalunya està ben repartida.

És dins d'aquest context que l'obra que comentem aporta al coneixement de la societat rural catalana una nova visió que trenca totalment amb el que s'havia sostingut fins ara. Helena Estalella ens mostra, a partir de l'anàlisi d'unes fonts d'informació fins avui inèdites, que la terra a Catalunya està concentrada en poques mans i que els propietaris d'aquesta dominen extenses superfícies, amb el que ens posa de manifest que les grans propietats són presents en el territori català.

L'autora es planteja per realitzar el seu estudi tres objectius essencials: l'estudi de la configuració d'un espai jurídic, el de la